

Yayına Geliş Tarihi:28/11/2017
Yayına Kabul Tarihi:08/12/2017
Online Yayın Tarihi:10/12/2017

Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik
Araştırmalar Dergisi
Cilt: 1, Sayı: 2, Yıl: 2017, Sayfa: 58-62
ISSN: 2587-2206

EDİRNE/UZUNKÖPRÜ KARAPINAR KÖYÜ POST-BİZANS DEVRİ KİLİSENİN ALTAR KİTABESİ

Özkan ERTUĞRUL

ÖZET

Trakya, Anadolu Kültürünün bir parçası olmasına rağmen Anadolu'da rastlayamayacağımız belgelere sahiptir. Bu çalışmanın konusu olan kitabede bunlardan biridir. 1994'te karşılaştığımız bu yazıt, ilk bakışta sıradan görünmesine rağmen doğal olmayan bazı özelliklere sahipti. Kitabe formunda olan bu yazıt herhangi bir bilgi içermiyordu. Araştırmalarımız sonucunda aslında genellikle Hıristiyan eseri olarak karşılaştığımız kitabelerin elimizdeki örneğinin Bizans devrinde birkaç örneği haricinde pek kullanılmayan bir geleneğin devamı olduğunu keşfediyoruz. En erken dönem Ayasofya kilisesinde kullanılan bu geleneğin çoğu örneğine Balkanlarda karşılaşılabiliyoruz. Bu çalışmada bu geleneğin ortaya çıkarılmasıyla bu geleneğe ait edinilen bilgiler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Karapınar, Post-Bizans, Trakya, Kitabe, Balkanlar

ABSTRACT

Although Thrace is a part of Anatolian Culture, it has documents that we can not encounter in Anatolia. The epitaph, which is this work's matter, is also one of them. This epitaph, we encountered in 1994 had, at first glance, some non-natural characteristics, even though it seem edmundane. This inscription, which is in the form of an epitaph, did not contain any information. As a result of our research, we discover that, in fact, our sample of epitaph, we generally encountered as Christian works, is a continuation of a tradition, which has not been used much, except from a few examples of it, in the Byzantine period. Most of the examples of this tradition used in the earliest period of the Hagia Sophia church can be encountered in the Balkans. In this study, is in the knowledge gained from this tradition by being revealed this tradition.

Keywords: Karapınar, Post-Byzantine, Thracian, Inscription, Balkans

GİRİŞ

Trakya bölgesi hiç şüphesiz Anadolu kültürü içinde değerlendirilmesine rağmen, Balkan kültürü içinde de özel bir yere sahiptir. Bu özel yer zaman zaman Anadolu kültürü dışında son derece farklı ayrıcalıkları da beraberinde getirir. Kültür tarihi içinde merkez durumundaki İstanbul ve Anadolu kültürü içinde zaman zaman pek rastlayamadığımız bazı ipuçları ve belgeleri Trakya ve balkanlarda görürüz. Bugün tanıtacağımız bir kitabede bunlardan biridir. İlk kez 1994 yılında gördüğümüzde köy camisi avlusunda yer alan taş yazıt, daha sonra köy mezarlığında musalla taşı olarak kullanılmaya başlamıştı. İlk bakışta sıradan bir yazıt olarak görülmesine rağmen, doğal olmayan yanı, arka arkaya sıralanmış herhangi bir ayrımı olmayan ve bir anlam ifade etmeyen kitabe formunda idi. Anlaşılmaz tarafı okunduğunda herhangi bir bilgi içermiyordu.

1. KİTABELER HAKKINDA

Yaptığımız araştırma sonucunda bu tarz kitabelerin sadece kilise mimarlığında kullanıldığını tespit etmiştik.Yazı teknik açıdan yaklaşık bir yüzyıl öncesini göstermektedir. Aslında bu tarz kitabeler Hıristiyan eseri olmasına rağmen Bizans devrinde birkaç örnek hariç pek kullanılmayan bir geleneğin devamcısı olarak görülmektedir.Elimizdeki bilgiler ışığında bugüne kadar en erken dönem olarak özellikle İstanbul Ayasofya kilisesinde kullanıldığını anlayabiliyoruz.Bunun dışında ne yazık ki diğer kiliselerin durumunu pek bilmiyoruz.Ardından unutulmuş bu gelenek tekrar 19.yüzyıldan sonra özellikle Türklerin çoğunluklu olarak hâkim olduğu köy ve kasaba yerleşimlerinde ortaya çıkmaktadır.Başta Trakya olmak üzere Balkanların da pek çok köy ve kasabasında bu tarz kitabe örneklerine rastlıyoruz.Ancak bunların ne yazık ki büyük çoğunluğu başka amaçlarla kullanıldığı için bunlara rastlamak pek mümkün değildir.Ele geçen malzemelerden anladığımız kadarı ile bu tarz kitabeler 1834 ile 1871 yılları arasında çok yaygın olarak görülmektedir.Nadir olarak ise 20.yüzyıl başlarında da kullanıldıkları anlaşılmaktadır.Bunlardan bir tanesi bugün Yunanistan Lavara bölgesinde (Hagios Athanasios Kilisesi) yer almaktadır.Bu kitabeler genellikle büyük harfle yazılmasına rağmen nadir olarak da küçük harflere de rastlanılır.

2.KARAPINAR KÖYÜ POST-BİZANS DEVRİ KİLİSENİN ALTAR KİTABESİ

İlk bakışta anlaşılması son derece zor olan bu kitabelerin sadece bir amacı vardır.Hangi köy veya merkezde bir kilise yapılacaksa eskiden olduğu gibi halkın katılımı yani mali desteği ile inşaatlar gerçekleşirdi.Kilise yapımına destek olan kişilerin isim ve soyadlarının veya unvanlarının ilk harfleri bir taşta kazınır ve bu kitabeler kilisenin apsisi içinde kalan kutsal altarnın taşı olarak ters çevrilip kullanılırdı.Bundan dolayı eğer her kitabenin ilk iki harfleri birbirinden ayrılırsa kilisenin yaptırıldığı bölgenin yaşayanlarının kimlikleri de ortaya çıkmaktadır. Böylece o merkezde

yaşayanların sayısı da (Yaşayan herkesin yardım ettiği düşünülürse) ortaya çıkar.Aslında bu, kökenini antik çağdan alan en eski geleneklerden biridir.Örnek kitabede üç yüz tek harf olsun.Bu yardım edenlerin yüz elli kişi olduğunu gösterir. Yine yaklaşık değerlerle eşleri de sayılırsa üçyüz kişi bunlara ortalama iki çocuk eklerseniz,köyde yaklaşık Hıristiyan nüfusuna yüz civarında olduğu düşünülür.Tabii ki bunlar yaklaşık değerlerdir.Sonuçta birer kelime veya cümle formunda olmayan bu yazılar kiliselerin inşa edildiği merkezlerdeki bağışta bulunan kişilerin isimlerinin başharflerinden başka bir şey değildir.Zaman zaman bazı bilim adamlarınca bu tarz yazıların büyü veya tılsım amaçlı olduğu ileri sürülse de bunların gerçeklikle ilgisi yoktur.Bunu ispatlayan ise genellikle bu kitabelerin üst veya alt kısımlarında bulunan ‘‘Ebedi hatıra için ‘‘ yazısının yer almasıdır.Zaten dikkat edilirse bu tarz kitabelerin alt veya üst kısımlarında daha sonra yardım edecek kişiler içinde yer ayrılmasıdır.Burada adları yer alanlar inanç çizgisinde kilise ayinleri sırasında sonsuza kadar adları zikredilecek ve asla levhalardan silinmeyecekti.Bu uygulama ise kilisenin açılış töreninde halen yaşayan ve ölmüş olsalar bile Hıristiyan vatandaşların Kilisenin en kutsal yerinde adlarının bulunması onların Tanrı katında iyiliklerinin unutulmayacağını göstermektedir.

Bu tarz kitabelerin İstanbul’da bazı kiliselerde var olduğu bilinmektedir.Ancak erken Bizans devri sonrası nedense bu gelenekten uzaklaşmış, post-Bizans devrinde tekrar yapılmaya başlanmıştır.Özellikle Hıristiyanlığın bazı konsüller sırasında bu geleneğin ‘‘ her şey Tanrı için ‘‘ diye değerlendirilmesi ve bunun biraz da günah olarak görülmesi bu uzaklaşmanın nedenlerinden biri olarak görülebilir ki,ikonların üzerinde resim yapan sanatçıların da adının olmaması aynı paralellikte değerlendirilmelidir. Neredeyse aynı tarihlerde ikon sanatçılarının adlarını da eserlerde görmeye başlıyoruz.

SONUÇ

Özetleyecek olursa Karapınar köyünde 1994 yılındatespit ettiğimiz bu kitabe Hıristiyan köy ahalisi tarafından yapılan bağışları gösteren ve sadece baş harflerin yer aldığı aynı zamanda da kilisenin apsisinde yer alan altar taşından başka bir şey değildir.

ΚΑΥΝΑΚÇA

AkropolitisGeorgios :ΧρονικήΣυγγραφή (HronikiSyggrafi). Atina 2003

ApostolidisKosmasMirtilosΣημειώματα (Simiomata peri tisPlotinupoleos&Didimoteichou). Atina:Thrakika c.9,1938, s. 407-414

Asdracha C. - BakirtzisCh. InscriptionsByzantines de Thrace (VIIIe- Xvesiecles). Edition et CommentaireHistorique. ArheologikoDeltio: 35,1980, s.263-271

Asdracha C. : La regiondesRhodopesauxXIIIe et XIVesiecles, etudedesgeographiehistorique. Athen 1976

BakirtzisCh.: Western Thrace in theearlyByzantineperiods. ByzantinischeFortscungen XIV/i-II, 1989,s. 41-59

BakirtzisCh.- D. Triandaphyllos : Thrace · Αθήνα : ΠολιτιστικόΊδρυμα ΟμίλουΠειραιώς,2001

BrikasAth.- Tsouris K. : ΗοχύρωσητουΔιδυμοτείχου (I ohirositouDidymoteichou). 19o SymposioByzantinisMetabyzantinisArheologias&Tehnis, Athina: 7-9/5/1995, s.82-3

Brikas.A-K.Tsouris,Early Modern inscribedaltarslabsfromchurches on Evros,A.A(1995-96),s.257-268

Ertuğrul,Özkan:Bizans sanatına Giriş, İstanbul 1997

Ertuğrul,Özkan:Edirne'de bir gezi günlüğü,**Sanatsal Mozaik**,s.25(1997),s.26-32

Ertuğrul Özkan: Edirne tarihi icindeHagiosStephanos, Metropolit ve Sinaitikon kiliseleri. Y. Sumer Atasoy'a Armadan. Ankara 2013, s.165-194

KoutsoumanisMattheos: ΗαρχαιολογικήέρευναστηνΠλωτινόπολη (I arheologikierevnastinPlotinopoli).Thessaloniki, AEMTH, 2001,15 s.19-31

LinaratosN: ByzantineMuseum of Didymoteichon: thecollection of archivalmaterialforthedocumentation of itspermanentexhibition. East & West Calarasi.2011

OstrogorskyGeorge: Bizans Devleti Tarihi, çev. Fikret Işıltan, Ankara 2006

Papatheofanous –TsouriEvaggelia: ΠαλαιολόγιααμφιπρόσωπηεικόνααπότοΔιδυμότειχο(PaleologeiaamfiprosopieikonaapotoDidymoteicho). 19o SymposioByzantiniskaiMetabyzantinisArheologias&Tehnis, Athina: 7-9/5/1995, s.94-95

Tsouris K.- BrikasAth. : ΒυζαντινέςοχυρώσειςστονΈβρο (ByzantinesohiroiseisstonEvro). Byzantina, 2006c.26 s.153-209